

ACTIVITAT ARQUEOLÒGICA 1998

Antonio Moro i García

Ha estat una constant el seguiment arqueològic des de la Gerència Municipal d'Urbanisme de Terrassa de totes aquelles llicències d'obres afectades pel Pla Especial, aprovat definitivament al juny de 1986, i el balanç d'aquest seguiment ha resultat del tot positiu. L'arqueologia urbana a Terrassa és un trencaclosques, ja que les intervencions arqueològiques no responen a cap programa ni a cap pla específics. Moltes vegades, la falta de connexió i el temps d'actuació entre dues finques veïnes fa que no es conegui el resultat fins que no es completa aquell tros del trencaclosques.

El descobriment, l'excavació i la delimitació de la vila de Terrassa als segles XIII al XVI, i el posterior desenvolupament urbanístic, han estat l'exemple més rellevant d'aquest trencaclosques terrassenc. Aquests dotze anys de seguiment arqueològic des de la Gerència Municipal d'Urbanisme de Terrassa han situat la nostra ciutat com a capdavantera en la investigació i la recuperació del seu patrimoni urbanístic medieval, en aconseguir delimitar una gran part de la seva configuració original.

Malgrat tot això, la tasca investigadora a Terrassa continua essent paradoxal. En Salvador Cardús va plasmar en la seva obra tota una documentació d'arxiu que ha estat primordial per al coneixement dels orígens i la configuració urbana de Terrassa. Però la manca d'un suport arqueològic el va portar a certes contradiccions òbvies. Ara, en el present, Terrassa disposa d'arqueòlegs de casa i formats a casa, a més d'una institució com la Gerència Municipal d'Urbanisme, que promou la investigació arqueològica urbana. Terrassa disposa també d'un dels millors paleògrafs del moment, en Pere Puig, dedicat a tasques administratives i a la formació d'alguns estudiants. Però la contradicció és gran i l'oportunitat de treballar conjuntament resulta del tot impossible en una societat en què la supervivència és fonamental.

No oblidem que la documentació d'arxiu no s'ha consultat del tot. Resulta difícil de creure que no es conservi cap ressenya d'una obra tan descomunal com va ser la construcció de la vila de Terrassa al segle XIII, una obra en la qual devia participar, sens dubte, tota la població. La confluència de tots aquests equips terrassencs en la tasca d'investigació històrica i urbanística resultaria del tot beneficiosa.

L'activitat arqueològica d'enguany ha portat a completar i a afegir parts d'aquest trencaclosques urbanístic. Les intervencions als terrenys de l'antiga FECSA o al Raval de Montserrat, així com les intervencions menors al carrer del Vall, al carrer de Baix i als carrers de l'Església i de Mosterol han permès de recollir unes dades sorprenents. A més a més, el material arqueològic recuperat també ha estat significatiu, sobretot el corresponent a les ceràmiques de rebuig de forn, que confirmen una tipologia ceràmica de tradició terrassenca.

Finalment, a més a més de les dues institucions municipals que han promogut les intervencions arqueològiques, la Gerència Municipal d'Urbanisme i l'Àrea de desenvolupament Urbà i Transports, cal destacar la *participació dels propietaris afectats, com han estat Construccions Baldó, les senyores Torrens i el senyor Pere Comas*. A tots ells hem d'agrair la seva col·laboració

econòmica, potser obligada, però que ha estat fonamental per a la recuperació d'unes dades que permeten conèixer millor els nostres orígens terrassencs. A tots ells, gràcies.

Carrer de la Unió, terrenys de FECSA i Construccions Baldó

El seguiment arqueològic promogut per la Gerència Municipal d'Urbanisme de Terrassa va permetre localitzar el tram oest del fossat de la vila de Terrassa. Aleshores, Construccions Baldó va dur a terme la intervenció arqueològica amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, cosa que va propiciar el descobriment i l'excavació d'uns 20 m de fossat. El més destacable d'aquesta intervenció va ser el material arqueològic recuperat, que, a diferència dels altres trams descoberts fins ara, presentava un nivell d'abocament contemporani a l'ús del fossat. Aquest abocament corresponia a un parament de taula i de magatzem d'una mateixa casa, amb una ceràmica de decoració variada i uniforme. Però, sobretot, dins aquest conjunt, cal destacar la contemporaneïtat d'ús de dues produccions de ceràmica decorada: decoració de color verd i de manganès (segles XIII-XIV) i les produccions blaves valencianes (segles XIV-XV). L'abocament cal considerar-lo com a extraordinari, quan la preocupació de mantenir net el fossat de la vila al segle XIV és constant en la documentació. Tal vegada cal considerar aquest abocament d'escombraries com un fet incontrolat, un abocament fet des de la finca que s'adossava en aquest punt a la muralla.

Escudella catalana. Decoració en verd i manganès. Motiu, estrella de mar. Fi del segle XIII o començament del XIV. Núm. inv. FC97-57-11.

Escudella valenciana. Decoració blava. Motiu, sanefa de peixos i palmeta central. Entre la fi del segle XIV i mitjan segle XV. Núm. inv. FC97-57-69.

També cal destacar dins dels nivells d'abocament de terres per inutilitzar el fossat, entorn l'any 1529, la troballa d'un segell de terrissaire, un objecte imprescindible dels terrissaires, que, amb l'empremta del dit segell, aplicat a la pasta tova de la ceràmica, podien fer palesa llur procedència. Normalment, aquestes marques es posaven en aquelles ceràmiques de grans dimensions, destinades a contenir un pes o un volum determinat d'àrids o bé de líquids, per a la venda o el transport de productes com ara oli, vi, cereals, etc. Era una manera d'identificar el terrissaire, per si es presentava una reclamació pel mal estat del recipient. Aquest segell que reproduïm és l'única peça conservada a Catalunya, i té com a figura l'evangelista sant Lluc, representat com a bou alat. Potser la figura correspon a l'antropònim del terrissaire.

Segell de terrissaire, de ceràmica gris. Representació tetramòrfica de l'evangelista sant Lluc. Segle XVI. Núm. inv. FC-55-189.

Plat tallador català. Decoració en verd i manganès. Motiu central, una torre. Fi del segle XIII o començament del XIV. Núm. inv. FC-57-4.

Carrer de l'Església, números 14 i 16

El resultat del seguiment arqueològic de la llicència d'obres menors a les finques esmentades, per part de la Gerència Municipal d'Urbanisme, va permetre localitzar el tram est del fossat a les dues finques. Les expectatives de conservació a la finca número 14 del carrer de l'Església varen permetre dur a terme una intervenció arqueològica. Les senyores Maria Josepa i Maria Antònia Torrens i Sala, actuals propietàries, col·laboraren en les despeses generades. El fossat va aparèixer afectat superficialment per la construcció d'un complex industrial d'elaboració i emmagatzematge d'oli, documentat a finals del segle passat.

El material arqueològic recuperat ens data el moment d'inutilització del fossat, entorn de mitjan segle XVI, coincidint amb la data de l'any 1529 en què el rei Carles I permet construir habitatges sobre els valls de la vila. Aquesta cronologia confirma la urbanització al segle XVI d'aquest sector est i la ràpida configuració del carrer.

Per altra banda, l'observació detinguda de la planta interior de l'actual finca número 16, i més concretament del mur mitger sud, ens permet considerar que es tracta de l'empremta del traçat de la muralla en aquest punt, com a resultat de la parcel·lació fora muralles. Aquest descobriment, relacionat amb el traçat del fossat, ens ha permès delimitar i situar físicament el perímetre dels dos trams de fossat ubicats a banda i banda del portal Jussà o portal Nou.

Carrer del Vall, 36 i carrer de Baix, 35

Promogut per la Gerència Municipal d'Urbanisme de Terrassa, es va realitzar el seguiment arqueològic de l'enderrocament de la finca afectada pel Pla Especial. La tasca va consistir en la recuperació del material arqueològic dels murs de tàpia i la realització d'un sondeig que va comportar la localització del tram de fossat sud. La seva excavació, costejada amb la col·laboració del seu propietari, senyor Pere Comas i Bergua, va permetre observar que era

afectat per la construcció del soterrani de l'habitatge, però la seva excavació ens va oferir dades sorprenents. El fons del fossat era molt estret, d'uns 50 cm d'amplada, mentre que l'obertura superior era d'uns 5 m. Però, a diferència dels altres trams de fossat excavats fins ara, amb el fons estret –un símptoma que indica la localització prop del final del seu traçat–, el fons apareixia amb dos murs construïts d'obra, a fi de protegir els perfils de tota erosió. També els nivells d'abocament de terres per tancar el fossat varen presentar un material arqueològic sorprenent, amb ceràmiques datables entorn de l'any 1800.

La gran quantitat de ceràmica recollida als murs de tàpia, en un nombre desmesurat, no habitual –uns 10.000 fragments–, permeteren datar la construcció entorn de l'any 1800. La ceràmica abastava un ventall cronològic gran, però el nucli més significatiu corresponia a la segona meitat del segle XVII. Cal pensar que les terres per construir la tàpia eren molt a prop del lloc, que molt probablement s'havia utilitzat com a abocador de la vila. Entre el material arqueològic recollit destaca un gravat a tinta sobre paper, on es representa sant Francesc de Paula, datat entorn de l'any 1700.

La confrontació del material arqueològic aparegut als nivells d'abocament de terres del fossat i la ceràmica localitzada en la composició de la tàpia donen a entendre que la urbanització d'aquest indret i la inutilització del fossat es realitzaren al mateix moment. Això comporta pensar que la configuració de l'actual carrer del Vall no es va realitzar al segle XVI, sinó entorn de l'any 1800. A més a més, els trams de fossat no es varen cobrir tots al mateix moment, sinó a mesura que s'anava urbanitzant. És a dir, en aquest tram de l'actual carrer del Vall el fossat era obert i, molt probablement, el tram de muralla encara devia conservar-se, en aquelles dates.

Finalment, cal destacar també la troballa de fragments de ceràmica de rebuig de forn, datades a l'entorn dels segles XVI i XVII, l'estudi definitiu dels quals permetrà, sens dubte, conèixer una tipologia de formes de ceràmica terrassenca.

Raval de Montserrat

Promoguda per l'Àrea de Desenvolupament Urbà i Transports de l'Ajuntament de Terrassa, l'any 1997 es va dur a terme una excavació arqueològica en extensió del Raval de Montserrat. El resultat va comportar el descobriment d'uns 60 m del tram nord del fossat de la vila de Terrassa (XIII-XVI).

Enguany, l'excavació arqueològica s'ha reprès en aquells punts on no s'havia pogut intervenir, com ara la zona del gir, el punt d'inflexió amb el tram oest del fossat –carrer de la Unió– i davant del carrer de la Vila Nova. Els resultats d'aquest seguiment han permès de completar tot el traçat nord del fossat, des del carrer Cremat fins al carrer de la Unió. Entre les troballes d'ara, cal destacar el descobriment d'una sitja amb abocaments de terres, que presentava un material ceràmic de cocció defectuosa, amb una datació entorn del segle XVI. Recordem que d'aquesta època coneixem un terrissaire terrassenc, documentat l'any 1558, anomenat Narcís Feliu.